

Pol nemes jobbágyainak ivadéakai:

Kedvező adottságú vidéken, a Zengő alatti Pécsvaradtól alig három kilométerre fekszik Nagypall község. Jól tudhatták ezt a régi korok emberei is, hiszen egy római szarkofág mellett egy gazdag avar temető is előkerült a falu határában.

Nem csoda, hogy honfoglaló őseinknek is megtetszett ez a vidék, és I. Szent István királyunk idején már kisebb-nagyobb magyar közösségek is éltek a környéken. Közöttük lehetett a nemes jobbágyok által lakott Pol is, amit az uralkodó a frissen alapított pécsvaradi apátságnak adományozott. Bár az eredeti oklevél egy tűzvészben elveszett, és csak egy 1220 körül készült átirat a legkorábbi biztos támpontunk, nincs okunk elvenni Nagypalltól az évezredek múlt örömét. A falu neve a magyar Pál névből származik, de mivel a településnek mindvégig egyházi birtokosa volt, ezért hibás azon elképzelés, mely szerint földesuráról nevezték volna el. Nem tudjuk pontosan a név eredetét, azonban az elgondolkodtató, hogy a 18. századi lakók szerint templomának egykori védőszentje Szent Pál volt.

A középkor folyamán mindvégig lakott település magyarsága átvészelt az oszmán hódítás viharait, és elkerülte a pusztulást. 1554-ben a török adószedők 7, 1582-ben már 27 adózót írtak össze, azaz a 16. században a falu lakossága növekedett, sokan döntöttek a beköltözés mellett.

Lakói szerencsésnek mondhatták magukat, rabló hajdúk és kegyetlen tatárok egyaránt elkerülték őket, így a balkáni népcsoportok sem tudtak megkapaszkodni a környéken. A kontinuos magyar lakosság a református felekezethez pártolt, a szőlőművelésből pedig elég jövedelmet szerzett ahhoz, hogy saját prédikátort tartson. Átvették az elhagyott katolikus templomot, és még a szomszédos Lovászhetyényből és Fazekasbodáról is idejártak istentiszteletre a hívek.

A falu pusztulását a felszabadító hadműveletek és a Rákóczi-szabadságharc rájárásai okozták. A német zsoldosok, miután felgyújtották a templom berendezéseit, a lovaikat kötötték be az üres épületbe, a rácok pedig néhány évvel később elhajtották az összes jószágot. Az elszegé-

nyedett lakosság új földesura a pécsi püspök lett, aki továbbra sem tiltotta a református istentiszteleteket a településen, de ekkortól datálható a katolikusok megjelenése is. Közöttük egyaránt találunk magyart és németet, utóbbiak közé tartozott Hans Michael Sumer molnár, aki 1730-ban elsőként költözött Nagypallra. Őt egyre többen követték, 1783-ban már 139 német lakost jegyeztek fel, és immár a falu esküdtjeinek a felét is az ő közösségük adta. Kezdetben elkülönültek, és saját utcában telepedtek le, míg a magyarok a falu másik részében éltek.

További érdekesség, hogy a nagypalli németek már a közeli falvakból, Vasasról, Hirdről, Kisnyárádról érkeztek, és kezdetben rosszabb anyagi körülmények között, zselléreként próbálták gyökeret eresztetni. Közülük többen választottak iparos mesterséget, szőlőt vásároltak, és többnyire vörösbort készítettek. Egy 1799-ben készült feljegyzés szerint „a falu földgyei egyenetlenek, természetnek sok borokat, és gyümölcsöt, főképpen diót és gesztenyét, mellyekkel a szomszéd Vármegyékben szoktak kereskedni, égetnek sok jó szilvapánikát is...”

A szorgalmas munkának köszönhetően Nagypall sokat fejlődött, a reformátusok a század végére kinőtték a régi templomukat, ezért 1793-ban újat emeltek, amelyet alig három évtizeddel később tovább csinosítottak. Ez a gyarapodás ideje volt, 1829-ben ugyanis új iskolát is építettek, ahová együtt jártak magyarok és németek, a falu határában mészégető működött, a katolikus iskola kertjében pedig faiskolát hoztak létre. A század folyamán a falu katolikusai is szépen

Nagypall az évszázadok sodrában

gyarapodtak, Szent Vendel tiszteletére emelt szobruk ma a falu nevezetességei közé tartozik, amely köré történeteket szőtt az emlékezet. A hívek 1885-re elérték, hogy saját templomot kapjanak, amelyet Mindenszentek tiszteletére szenteltek fel. A templom orgonája ennél korábbi, talán a század elején készült darab, amelyet a közösség már használtan vásárolt. Sajnos az építkezések ellenére sem lett plébánia Nagypallon, Szenterzsébet, 1908-tól pedig Pécsvárad alá tartozott. A 20. században véget ért az aranykor, a filoxéra tönkretette az itteni szőlőültetvényeket, 1918-ban pedig 33 hónapig szerb megszállás alá kerültek.

Voltak a falu életében természetesen örömteli pillanatok is, például amikor 1931 pünkösdjén új harangokat kapott a katolikus templom, iskolájában pedig kitűnő tanítók közösen nevelték a német és a magyar gyermekeket. A nevelés színvonalára jellemző, hogy innen jutott el Amerika legrangosabb egyetemére Sebes (Schobert) József, aki pécsi tanulmányai után jezsuita szerzetesként Kínában dolgozott, majd a Harvard Egyetemen doktorált az orosz-kínai kapcsolatok történetéből, és az ENSZ szakértőjeként részt vett 1962-ben a szovjet-kínai határvitában. Utána évtizedeken keresztül a Georgetown Egyetemen tanította az amerikai diplomatákat, köztük Bill Clinton egykori amerikai elnököt. Példája mutatja, hogy a falusi kisiskolákból is kerülhettek ki a magyar kultúrát gazdagító tehetségek.

Az újabb világháború különösen megrázta a közösséget, sok fiatal veszett oda a fronton, a megszállás után pedig többeket hurcoltak szovjet munkatáborokba, miközben a német családok egy részét kitelepítették. Helyüket a felvidéki Garamszentbenedekről érkező elűzöttek vették át, akik sikeresen kapcsolódtak be a falu életébe.

1990 után a céltudatos munkának köszönhetően Nagypall új növekedési pályára állt. Vendégházak, kiállítások, árnyas játszótér és felújított mosóház várja a vendégeket, sikereik bizonyítják, hogy a megújuló hagyományok ápolása megfelelő perspektívát nyújthat az összetartó közösségek számára.

LEJEGYEZTE: DR. VARGA SZABOLCS

A község központjában található falumúzeum szomszédságában lelt otthonra a nagypalli Pince Galéria, mely idén május elsején tizedik alkalommal nyitja meg kapuit a nagyközönség előtt. Szeptember végéig – minden évben más és más – izgalmas kiállítási anyaggal várják a látogatókat. Az elmúlt tíz esztendőben a művészet majd' minden ágát megismerhette a közönség, és várhatóan idén sem lesz ez másként. Azt, hogy mi lesz az idei kiállítás témája, még a titok homálya fedi, de a galéria holland tulajdonosai várhatóan több meglepetéssel is szolgálnak a látogatóknak.

www.pincegaleria.hu

Nagypall rendezvényei 2011-ben

- Április 17.: Húsvéti kézműves vásár és játszóház a Kultúrházban
- Május 1.: Pince Galéria 10. látárnyitói ünnepe
- Július 2–3.: VI. Pogácsafesztivál és falunap
- Július 18–19–20.: Csuhe kézműves tábor
- Október 30.: Búcsú
- November 11.: Márton-napi felvonulás
- December 4.:

Karácsonyi kézműves vásár és játszóház a nagypalli kultúrházban

Falusi turizmus szálláslehetőségek

- Mária Vendégház – Nagypall, Petőfi u. 5/a – Tel.: 72/466-722
- Rózsaluvas Vendégház – Nagypall, Petőfi u. 19. – Tel.: 72/466-713
- Vendégház a Hársfához – Nagypall, Szabadság u. 39. Tel.: 72/466-735 – www.harsfavendeghaz.hu